

СРДЖИН БАЕМ

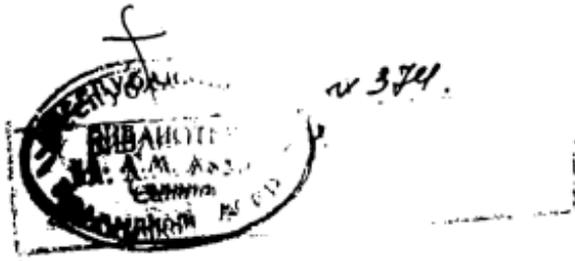
Худур

САНДИ ГОСЦИНАТ
1951-1954

81

УФК 821,521,37
ББК 84/2=643,

ЭРДНИН БАДМ

ХУДНР

Нежгэд эклцгэ хурвн наадн

3—12-49

ХАЛЬМГ ГОСИЗДАТ
ЭЛСТ—1964

ДУРНИ СЕДКЛ

Нэг харцга наадн

НААД ҺАРҺХ УЛС:

Ж и р һ л. Манжин эе күүки.

М а и ж. Герин ээи өвги.

Т о с т а. Библиотекарь.

С а и ж.

Б а а т р. } хоюри комбайнер.

Манж өвгнэ гер. Терзин өөр Тоста Жирһл хойр сууна. Талин өрэд
Манж өвги унтж кевтнэ.

Ж и р һ л. Ирэд хойр хонг болжана. Совхозин директор Бээшнгтэс ирсн хойр комбайнер дахулж ирэд орулчкв. Мана совхозд дөң болхар ирсн улс гиж кели бийнһ нарад йовж одв. Сэн комбайнермүд кевтэ.

Т о с т а. Йир юн сэн болх билэ тедн.

Ж и р һ л. Му улс илгэш угалм.

Т о с т а. Чирәһәри ямаран?

Ж и р һ л. Ямаран гихв?

Т о с т а. Эндәс йовад әрлхм бәәж. Өдр болһн үзсн улс үзгднә, шин улс үзхм бәәж. Чи Жирһл, юн гиж саанач? Хәләсн талан йовх билч?

Ж и р һ л. Нанд тиим ухан уга билэ. Энчи мини һарсн, өссн һазр. Такан фермд кәдлжәнәв... кесн кәдлмш таасгдна.

Т о с т а. Чи мини ухаг меджәхшч. Эн ирсн хойр көвүнә кень сәәхн?

Ж и р һ л. Меджәхшв. Удл уга кәдлмшәсн ирх, бийчнһ үзәд медхч.

Т о с т а. Цаг үрәж болшго (*бийән сәәхрүлнә*). Йир энд бәәһә бәәж үрн-гижәнәв. Чамла әдл болсн болхнһ келәд керг уга бәәж... Хәләхнчнһ намаг?

Жирил. Орчигд чамас сээхнь уга...

(Күн орж ирж йовси э харна).

Тоста. Кен аашхмб... кембвч?

(Санж орж ирв)

Санж. Эн хур амр өгш уга болв...

Тоста. Сахнда эндр хур орхм гиж радиоһар келвш.

Санж. Та йовхар бээвзгот? Эн хур дотр альдаран однат?

Тоста. Йовхар бээхшв (*хэрү сууна*).

Санж. Таньлдий. Мини нерн Санж (*һаран өгнэ*).

Тоста. Мини нерн Тоста, эн совхозин библиотекарыв.

Санж. Библиотекарывд дуртав. Дангин дегтрин өөр... дегтр кергтэ...

Тоста. Дегтрин күүнлэ иньглж одна. Көдлмшнь болхла дегд кавжрта... Өцклдүр һурви яршг шин дегтр авч ирси, үүлэн үзвв.

Санж. Жирил, чирәһән уһах усн олдхий?

Жирил. Олдл уга (*һархар седнэ*).

Санж. Худгас ус авч ир, өөрчн бээси усиг орж йовад асхчквв.

(Жирил харна).

Санж. Арһад бээвв.

Тоста. Амрхан бичэ мартти.

Санж. Хәрнь тинг гиһич.

Тоста. Амрлһна тускар кесг дегтр умшлав... физкультурас сән амрлһн уга.

Санж. Физкультура альд дасж йовлат?

Тоста. Бийтн радиоһар сонслав... футбол болчкхла радиоһин өөрәс һаршв.

Санж. Хәрнь хэләһәд бээхнь спортар көдлдг күүнә бээдл бишл.

(Баатр орж ирнә).

Баатр. Мендөт! Санж, йовий, чирәһән уһаж авий.

Санж (*Баатриг хэләһәд*), Чи йоста кевәр уһаж кевтәмч.

Жирил. (*Орж ирнә*). Усн белн. Йовцхай.

Санж. Иим шулуһар авад ирчквч?

Ж и р ђ л. Баатр авч ирв. Уснд йовж йовтлм, Баатр харһад суулһим булаһад авчкв.

Т о с т а. Чи альд йовад йоввч?

Ж и р ђ л. Полан уһаһад бээвв. Санж нег суулһ ус асхсн бээж.

С а н ж. Намаг ус эс асхсн болхла, полан чигн уһах уга билэч.

(Баатр Санж хойр һарна).

Т о с т а. Одак хойрин Санжнь сээхн бээдлтэ...

Ж и р ђ л. Гем уга.

Т о с т а. Кү шинжлж чаддго яһсн күмбч! Тер Санжиг хэлэхичи, ямаран сээхн.

(Унтж кевтсн өвги Манж һарч ирнэ).

М а н ж. Насн гидг эн. Сөөнь дуусн склад хэләһэд унтсн угав, өдртнь унтж болхш.

Ж и р ђ л. Нөөрти чилсн болхгов.

М а н ж. Тиим кевтэ.

Ж и р ђ л. Хоржцнад унтсн кен билэ? Та биший-та?

М а н ж. Би кезэнь хоржцнсн болхв... Цур нүдән аньсн уга билэв... Аньхар хээхлэ, аньгдж өгхш...

(Манж цэ һарһад стол дсөр тэвнэ. Баатр, Санж хойр орж ирнэ).

Ж и р ђ л. Хотан ууцхати.

(Цуһар сууцхана. Тоста суухш).

Ж и р ђ л. Чи яһжахмч? Чамаг сурхм яахм?

Т о с т а. Гертән ирэд уухв. Хот уух дурн күрхш... Бийм алц болнав.

С а н ж. Манла сууһад уухла хот уух дуртн күрхмн болвзго?

(Тоста босад сууна).

С а н ж. Та өвкэ кезэ эмг олж авхмт?

М а н ж. Чамаг гер авхла, би чигн эмг олж авхв.

С а н ж (*индәһэд*). Намаг күлэхлэ, наснн чилэд хуурх.

М а н ж. Үзг-чиг уга авш угав. Нандчн герин эзн болх күн кергтә.

С а н ж. Герин эзн гинт? Кедү наста эмгн кергтәв?

М а н ж (*уурлад*). Болхл ода. Ниднин нег өвгн эмг олж авсн, нег сар бээж чадсн уга. Көгшн эмгн нанд керг уга.

С а н ж. Ода чигн бээхт.

М а н ж. Цаган иртл бээхв. Күүнд ацан болш угав.

Т о с т а. Ханжанав (*босна*). Не, эрт хэрлһтә... Сур-
һулян оч дасх кергтә.

С а н ж. Юн сурһульв?

Т о с т а. Конспект бичх кергтә. Гертән көдлмш кеж бээһэд сурһуль дассна гидг дегд күчр...

С а н ж. Яһад тиигж бээхмб?

Т о с т а. Тертн сурһулын дашкань дала. Жилд хойр дакж шүүврән өгх кергтә.

С а н ж. Альд дасж бээнэт?

Т о с т а. Библиотекин институтд.

С а н ж. Көдлмштән бән бээжий?

Т о с т а. Э... дегд дала дегтрмүд умшх кергтә...

М а н ж. Чи амр юмн гиж меджэлч? Сурһулиг арднь орж эс дасхла, сурһульта болж һарш угач.

Т о с т а. Та дасад хэлэдг бишв...

С а н ж (*Тостаг хэләжәһэд*). Негдгч курст бээнт?

Т о с т а. Э... Негдгч курст дасхд күчр...

Б а а т р. Уга, күчр биш...

Т о с т а. Та, альдас меднэт?

Б а а т р. Би һурвдгч курст бэәнәв.

Т о с т а (*Терзур одад*). Иир эн салькн, хур хойр ке-
зә зөгсхмб? Терзинтн хаһуул тасрж одж.

Ж и р һ л. Салькн...

Т о с т а. Ора болж одв... йовлһта.

С а н ж (*Часан хэләһэд*) Арвин болн гиж йовна.

Т о с т а. Не, хэрлһтә...

М а н ж. Ода эн харһуд яһж герән олхмбч? Бальчгт көлән татж авдг арһ уга...

Т о с т а. (*Санжур хэләһэд*). Ода яахв... Иовл уга бээж болшго.

С а н ж. Чи Жирһл нанд орн деер ясич.. жөөлн орн деер унтх дурн күрчәнә.

Ж и р һ л. Удл уга ясв. (*Босна, ор ясна*).

Т о с т а. (*Босад хувцан өмсәд, терзәр хэләһэд*). Муу-
ха харһу сөви...

Баатр *Өөрдэд*). Та альд бээдвт?
Тоста (*Санжур хэлэхэд*). Совхозин конторин ар
бийд.

(Санж харасн часан сүлжэ авад, стол дээр тэвнэ)

Жирил. Зуурчн нүкн бээнэ, болнаж йов...
Тоста. Герэн эс олж болхий.
Баатр (*хувцан өмсөд*). Би таниг күргсв... Янад болв
чигн күрхвди.
Тоста. Күрх саната болхла, буру гиж бээхшв.
Манж. Өдрин дуусн көдлчкэд, кү күргэд йовх...
Баатр. Та көгшэ тагчг бээтн. Не, йовий?

(Тоста Санжур хэлэнэ).

Тоста. Эс наач бээхлэ, йовий.

Көшг буугдна

Манжин гер. Столин өөр Манж сууна. Жирил орж ирнэ, хаза күн
көдлсн э харна.

Жирил. Ханцарн бээхмч?
Манж. Янад ханцарн болжахмб?
Жирил. Одакс ирэд угай?
Манж. Негнь ирлэ...
Жирил. Кен хаза көдлж бээхмб?
Манж. Баатр. Хаша ясж йовна.
Жирил. Эндр тэрэ хурахм билү...
Манж. комбайнь хамхрж оч. Механик ясж бээдгжн.
Тигэд тана хаша ясхар ирлэв гинэд сүк авад нарч одв.
Жирил. Яһсн сээхн седклтэ күмб?
Манж. Көдлмш кенэд дасчкксн күүнэ бээдлтэ... Хо-
тан унч?
Жирил. (*Архул бийдэн келнэ*). Би даггин хашаһан
хэлэчкэд, Баатриг ухандан санад йовхв...
Манж. Чи хотан унч аль угай? Эндр мах чанлав...
Жирил. Та аав, цуг юм меджэхшт...
Манж. Янад эс меджэхмб?

Ж и р ђ л. Өдрин дуусн такала оралдад... көшөд бөөв... Гертм көдлмш бэргдхш... Гертэн ирсн, генткн дотр бийм сөңгрөд одв.

(Баатр хартан сүк бөрсн орж ирнэ).

Б а а т р. Хашаһити йоста кевэр ясув... Кесгтэн хамх-рш уга.

Ж и р ђ л. Чи Баатрвч?

Б а а т р. Э... бив. Юн болж одв?

Ж и р ђ л. Юмн болсн уга.

Б а а т р. Чи ода күртл... бээнч?

Ж и р ђ л. Э... (талиһ хорад одна).

М а н ж. Баатр, чамд йир икэр ханжанав. Биди Жирһлтэ хоюри үктлэн хашаһан ясж авч чадшго билэвди.

Б а а т р. Сүкити альд оркхмб?

М а н ж. Цааран ори дор оркчк.

Б а а т р. Не би йовнав (һарч одна).

(Тоста орж ирнэ).

Т о с т а. Бас кен герт бээнэ?

М а н ж. Жирһл, Жирһл альд бээнэч?

Ж и р ђ л (һарч ирнэ). Би хойр дакж чамур орув, уга бөөжч.

Т о с т а. Совхозин контор орлав. Ода тиигэрэн оч йовнав. Йовж йовад, орад һарсв гһһэд нааран орж ирүв. Чи Жирһл яһвч?

Ж и р ђ л. Чамд такан туск журнал бээнү?

Т о с т а. Бээнэ. Ниднин авч бээсн журнал бээлэ. Чамд яһад кергтэ болж одв?

Ж и р ђ л. Умшх кергтэ... Кесг юмн медгдхш...

Т о с т а. Гертэн бээсн гиичирэсн сурдг бишв... Теднчи институтд дасж бээнэлм...

Ж и р ђ л. Теднчи такан тускар медш уга.

Т о с т а. Тегэд юн дала юм медсн боллдад бөөцхэнэ.

Ж и р ђ л. Яһад теднд уурлж бөөхмч?

Т о с т а. Би юн уурлх билэв.

Ж и р ђ л. Би чама үзэ бээнэв.

Т о с т а. Теднчи нанд таасгдж бөөхш.

Ж и р ђ л. Би хүвдэн Санж чамд таасгдсн болһлав.

Т о с т а. Иир, чи дала юм меднэч.

(Уурлад нарч одна).

М а н ж. Ай яһси уурта күүки бээсмб.

Ж и р һ л. Кендэн уурлж йовхмб?

М а н ж. Терчи өдрин хойр дакж ирнэ. Бээси сэн хув-
цан өмсэд ирнэ. Одакнь хэлэж өгхш... Күргхм болхла,
Баатр күргэд харна... Санжнь кергтэн авхш...

Ж и р һ л. Тенүнд күн уурлж болдв?

М а н ж. Нааран ирхлэри Санж тал ирнэ, болв тернь
кергтэн авхш.

Ж и р һ л. Баатр яһна?

М а н ж. Баатр яах билэ. Терчи гер-бүлтэ күн. Тоста-
ла оралди уга... Хотан унч?

Ж и р һ л. Дакад уухгов. (харна.)

М а н ж. Эднэ хоорнд би яһж бээхмб? йовлһта...

(нарч одна Баатр Санж хойр орж ирнэ).

Б а а т р (эврәннь күлтэн хэлэхэд). Ода күртл хагсад
уга.

С а н ж. Кезэнь норсмч?

Б а а т р. Сөөнэ Тостаг күргнэв гинэд хурла харһв.

С а н ж. Яһад мел нааран гүүһэд бээнэч?

Б а а т р. Бичи медж бээхговч.

С а н ж. Яһад би меджэхмб?

Б а а т р. Чи эс медхлэ, би альдас медхв. Мел даң-
гин тенүнлэ күүндэд харнач. Тана хэлэцэр медж болхми.

С а н ж. Күн тал хэлэхм бишив? Чини чирэ яһж хэ-
лэхв?

Б а а т р. Кен чамаг, намаг хэлэтхэ гижэнэ.

С а н ж. Тостачи му күүки биш. Нааран йовж бээһэд
күнлэ харһшго болж андһар өглэв.

Б а а т р. Чи Санж, үгэн келхлэри ухалж келнэч.

С а н ж. Эичнь цагнь тиим.

Б а а т р. Тоста нанд таасгдхш.

С а н ж. Кен гинэч?

Б а а т р. Тоста гинэв. Терчи салькта күүки. Эврәннь
бээдлэн медхш.

С а н ж. Тиимчи биз... ода яахв.

Б а а т р. Өцклдүр нанд энд бээж тус уга. Зүркм нег
ормдан бээхш, йовх дурм күрнэ гинэ. Эврәннь кеж бээси
көдлмштэн дурго күн бээж чаддв?

С а н ж. Дурго гинч, яһад?

Б а а т р. Би альдас медхв? Совхозин кедлмшчир Тостад дурго: библиотекд ирхлә мел даңгин хаалһата, дегтр авхар ирхлә мел даңгин уга болж һарна... Хаврт бригадар йовж дегтр умшхш... Чи Санж, намаг соңсж бәәхшич?

С а н ж. Соңсжанав. Би чамд алңг болад бәәнәв. Манд юн керг. Биди манһдур хәрәд йовж одхвди. Мана юн керг?

Б а а т р. Чиниһәр болхла, эн тоотиг үзә бәәж тагчг бәәхмби?

С а н ж. Күүнлә цүүгдәд керг уга.

Б а а т р. Чи йир кинти ухата күн бәәжч.

(Һаза хурт иорси Манж Жирһл хойр орж ирнә).

Ж и р һ л. Цаглаһан орж ирвв.

С а н ж. Сән, Цаглаһан орж ирвч. Эндр кедлмшчилв.

Ж и р һ л. Эндр такан гуужмулмд хәләвди... Йир сән бәәж, цуһар эрүл-менд.

С а н ж (Келсинь соңсл уга, келнә) Жирһл хәләһич, эн кинлгм шуурч оч, буйн болтха хатхад өгич.

Ж и р һ л. Альков *киилгинь авна*).

С а н ж (*таасад*). Эн бишв... Йир һалвта күүки.

(Жирһл кинлгинь хатхад сууна).

С а н ж. Та көгшә эн сельпод одад нег шил цаһаниг авад ирхм болвзгот?

М а н ж (*хувцан өмсхәр босна*). Биичнь яһад эс очахмбч? Көлчн унтрж одву?

(Санж инәнә).

Б а а т р. Унтрж одси болхгов. (*Өвгнә һарас күлтинь булаж авад*). Эрк уух саната болхла биичнь од. Сельпочи зөвәр хол. Эн өвг йовулад керг уга.

С а н ж (*Баатрур хәләһәд*). Болхл ода. Баатр яһж бәәхмч. Болх-болшго юмн деерәс ави цүүгә татад бәәхм биш.

Б а а т р. Нанла цүүгдх санан угай?

С а н ж. Э... санан уга.

Б а а т р. Чамаг хәләһәд бәәхнь дотр бийм му болад бәәнә.

Санж. Чи Баатр, яһад нанд уурлад бээнэч?

Баатр. Чини инэдн, наадн хойрар келсн үгчн нанд таасгдхш.

Жирһл. (*Хатхсн киилгинь Санжд өгнө*). Мэ киилгэн, хатхчквв.

Санж. Ханжанав Жирһл! Һартн алтн бээж. (*Жирһлиг таалхар хээнэ*). Шин киилг уйж өгх болвзгоч?

Жирһл. Не дэкэд...

Санж. Не Жирһл, дакад чамд һарһад өгсв. Ода велосипедэн хэлэнэв. (*Һарна*).

Баатр (*Жирһлүр өөрдэд*). Яһад..... бээнэч? Намаг үзж бээхш гиж бээнч? (*Жирһл чирэһэн һарарн халхлна.*)

Санж. Терчн экиннь геспэс һарснас авн тиим. Ода яһнач? тиимднь дурлцхана...

Жирһл. Би дургов.

Баатр. Дуртач... бичэ нууһад бэ. Би үзэ бээнэв.

(Жирһл һарарн чирэһэн бүркнө).

Баатр (*Альчур һарһж авад нульмсинь арчна*). Юн дала юм ухалад бээнэч. Эврэннь толһаһас һарһад хайчк. Терчнь йовж одх күн. Түүнлэ чи эврэннь кишгэн негдүлж чадш угач. Негдүлэд чигн керг уга. Ууляд яһнач? Чи одачн баһч. Жирһлчн өмнчнь йовна. Кедүтөвч?

Жирһл. Һучн нээмдгч жилэс авн...

Санж. Ода чигн бичкнч... Жирһх цагчн өмнчн.

Жирһл. Чи Баатр, одакт бичэ келич...

Баатр. Яһад келх билэв.

Жирһл. Не, сэн...

Баатр. Би маһдур чини такан гуужмулмуд ирж хэлэнэв.

Жирһл. Чи такан тускар меддвч?

Баатр. Медл уга. Һурвн долан хонг хэлэжэнэв, яһад эс медх билэв... Эврэннь гертэн зөвэр олн такас бэрнэв. Дакад уульж бээхмбч?

Жирһл. Чи болхла, эврэ күүнлэ эдл бээнэч... тер болхла талдан күншинг бээнэ.

Баатр. (*Жирһлин толһа таалад*). Алх альд кевтинь меднч?

Жирһл. Алхар яахмч?

Баатр. Эн терзин хааһул хадхар седләв... эс гиж эн салькнд хамхрад унн гижэнэ.

Ж и р њ л. *Баатрур хэлэхэд, эцгэн санна*). Эцгм цөн үгтэ... Нүдэри цугинь үздг күн билэ.

Б а а т р. Дээнд үклү?

Ж и р њ л. Дөчн һурвдгч жиллэ дээнд үклэ...

Б а а т р. Мини болхла, дөчн хойрдгч жиллэ... арви хойртадан үлдлэв...

Ж и р њ л. Эгч-дүүнрэс күн бээнү?

Б а а т р. Бээнэ. Негнь чама дурасн... каткр хамрта...

Ж и р њ л. Дуртавч?

Б а а т р. Дурта боллго.

Ж и р њ л. Нанд болхла, эгч-ах гиж юмн уга.

Б а а т р. Мана тал ирхнчнь.

Ж и р њ л. Сулдхвр өгхлэ, күрэд чигн ирхв.

Б а а т р. Эврэннь хайган өгсв... Мини дү күүкнлэ таньлдад, хоюри нег-негидэн дурлхт.

Ж и р њ л. Не сэн, ирхв.

Б а а т р. Лавта ирч? Не тиигхлэ сэн. Алхан олж ас.

Ж и р њ л. Хээсв. *(Стол дор хээхэд олна)*. Эн бээж.

Б а а т р. Нааран өгич... Ууляд кергго...

Ж и р њ л. Уульш угав...

Көшг буугдна.